

יחי המלך

קונטרס שבועי בענייני גאולה ומשיח

משיחות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מליובאוויטש

גליון א'תקא

עש"ק פ' ויק"פ, פ' החודש, מבה"ח ניסן
ה'תשפ"ג - שנת הקהל

יוצא לאור על-ידי

תלמידי ה'קבוצה', "חיילי בית דוד" - בית משיח 770

במסגרת אגודת חסידי חבי"ד באה"ק, תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

ע"ב שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ומאה ועשרים שנה להולדתו

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מוקדש

לכ"ק אדמו"ר שליט"א

מלך המשיח

מהרה יגלה אכ"ר

לזכות

הרה"ת ר' אהרן וואלף שיחי' בן מרת דינה רייזעל ע"ה ציקמאן
לרגל יום ההולדת שלו לאויש"ט, ביום כ"ו אדר ה'תשפ"ג - "שנת הקהל"
לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

*

נדפס ע"י זוגתו

מרת פולינה תח"ל

ומשפחתם שיחיו ציקמאן

נדפס לעילוי נשמת

ר' אפרים יונה ב"ר אורי אהרן יואל ז"ל זיסק

ולע"נ מרת ח'י רחל בת ר' פנחס זליג ז"ל

ולע"נ ר' מאיר ב"ר צבי ע"ה ולע"נ ר' פנחס זליג ב"ר יצחק ע"ה

ו"הקיצו ורגנו שוכני עפר" והם בתוכם, ולזכות כל משפחותיהם שיחיו - לשפע ברכות עד בלי די

ב"ה

3 דבר מלכות

3

איך להיות כעת בגאולה / משיחת שי"פ ויקהל-פקודי התשמ"ו

9 זמן הגאולה

9

השליח שבתוך כל חסיד / פרשת השבוע והזמן הנוכחי באור הגאולה

11 המעשה הוא העיקר

11

מדוע לא נגע ולא פגעו?!... / הוראות למעשה בפועל

מעורר אקטוב אנגל גינת - את האנשים וכו' וכו'

13

הדגשה מיוחדת בעבודה הרוחניות ד"פרו ורבו" בהקהל / הוראות הרבי לשנת הקהל

14 כתב-יד-קודש

14

צדקתו הנצחית והעיקרית של הקב"ה / מהגות כ"ק אד"ש מה"ם לשיחת כ"א אדר התשמ"ח

הדר שהווספה במצות הגדקה שמקרב את הגאולה / מפעל את צדקתו להאשיח של הקב"ה, אשר, תמות ה"צדקה... שפירן בין האומות, יקום הבטוח ילקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות, 124, חזק ומיד ממש, "לא עיכב כהן עין 125, גדול ישוכם הנה", מכין שיצאתם חלוקטו לאחד אחד בני ישראל, 126, "לאחד אחד" דיקא, כפי שימנו במגין העשירי, וכן הענין דפי פרה - פרה העשירית שיעשה המלך המשיח¹²⁷, ואז, תהי כרכת חרש ניסן (ועאכ"כ חרש ניסן עצמו) - "חרש של גאלה" - במעמד ומעב של גאלה, מכין שלפניו יא יום ה' הגדול, 128 (לפי "שבת הגדול", שבת שלפני הפסח¹²⁹), לאחר "מעשית ועבודותי" דיקול גדול, בעשית "כית גדול", שמגולין בו תורה ומגולין בו חפלה¹³⁰, וכן צדקה וגמיה, ככל בית פרש, "מקן חוננת הוכנה לבהם" ק השלישי, ותיק ומיד - "ויקרא אל משה בן מאהל פרעה"¹³¹ (כפי שמתחילין לקרא, במנחת שבת פ' ק"פ), "ויקרא" סתם, שלא חזר בו הוא הקורא ואני הוא המדבר¹³², לאני הוא הקורא ואני הוא המדבר¹³³, עצמותו ומהותו יח, למעלה מש"ס¹³⁴, ועו שלא אתרמץ באות וקראא בל-135 (למעלה גם מהענין דייחגול-136 וחקדש שמי רבא-137), ונליה זה הוא באופן ראיין זעירא, וענינו כעבודה - כיטול ושפלות, כמ"ש¹³⁸ "מרום וקדוש אשכנ את דכא ושפל רוח", אבל, כדור עם תענית הכיטול והשפלות היה כהכלית התיקן - "עבד מלך מלך-139", "מאן מלכי רבון-140", שענישה בעה"כ על העולם כולו, כל סדר ההשולשלות ומכין שפוסק "דלאץ גלות", "עו כתי", אי ותיק ומיד - "לא עיכבן כהן עין" - בא משיח צדקני!

צדקתו הנצחית והעיקרית של הקב"ה

לפנינו צילום מיוחד (מוקטן במעט) מהגהת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א על שיחת כ"א אדר ה'תשמ"ח

(נדפסה בהתוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 419)

פענוח הצילום (הכתי"ק בא בהדגשה):

ויה"ר שההוספה במצות הצדקה שמקרבת את הגאולה – **תביא תיכף בפועל** את צדקתו הנצחית והעיקרית של הקב"ה, אשר, תמורת ה"צדקה". שפיזרן בין האומות, יקיים הבטחתו "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות", תיכף ומיד ממש, "לא יעכבן כהרף עין".

ובפשטות – שעוד לפני יום השבת יה' הענין ד"ויקהל-פקודי" בפועל ממש, כאמור, "קהל גדול ישוּבו הנה", מכיון ש"ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", "לאחד אחד" דייקא, כפי שמונין, שימנו במנין העשירי,

וכן הענין דפ' פרה – פרה העשירית שיעשה המלך המשיח,

ואז, תהי' ברכת חודש ניסן – ועאכו"כ חודש ניסן עצמו) – "חודש של גאולה" – במעמד ומצב של גאולה, מכיון שלפנ"ז יבוא "יום ה' הגדול" (לפני "שבת הגדול", שבת שלפני הפסח), לאחר "מעשינו ועבודתינו" ד"קהל גדול" בעשיית "בית גדול", שמגדלין בו תורה ומגדלין בו תפלה, וכן צדקה וגמ"ח, בכל בית פרטי, **ושכנתי בתוכם**, מעין ודוגמת והכנה לביהמ"ק השלישי.

ותיכף ומיד – "ויקרא את משה גו' מאוהל מועד" (כפי שמתחילין לקרוא **תיכף** במנחת שבת פ' ויק"פ), "ויקרא" סתם, שלא נזכר מי הוא הקורא, כי "אני הוא הקורא ואני הוא המדבר", עצמותו ומהותו ית', למעלה משם, ועד ש"לא אתרמיז באות וקוצא כלל" (למעלה גם מהענין ד"יתגדל ויתקדש שמי' רבא").

איך להיות כעת בגאולה

עיי"ז שמיד בתחלת עבודתו עוד בזמן הגלות הוא מתכוון ומבקש גאולה אמיתית ושלימה, אזי "במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא", והיות שהמחשבה תחלה שלו נמצאת במקום הגאולה, אזי שם הוא נמצא! • ובמילים פשוטות: כאשר יהודי "במחשבה תחלה" שלו חושב וטוען שרצונו במשיח עכשיו תיכף ומיד - פוסק הבעש"ט: "שם הוא נמצא" - בגאולה האמיתית והשלימה! • קטעים משיחת ש"פ ויקהל-פקודי, פ' החודש, מבה"ח ניסן ה'תשמ"ג - בלתי מוגה, תרגום חפשי הנחה: "ועד הנחות התמימים". תרגום ועריכה: מערכת "יחי המלך"*

עה"פ "החודש הזה לכם גו'" אומר המדרש⁵: "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים (ומצד זה תשרי הוא החודש הראשון), וכשבחר ביעקב ובניו [שזוהי כוונת הבריאה - "בראשית - בשביל ישראל"⁶, יעקב ובניו] קבע בו ר"ח של גאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין ליגאל".

ובזה רואים ענין נפלא בפ' החודש, "החודש הזה":

בפשטות לומדים שההפלאה ד"החודש הזה", חודש ניסן, מתבטאת בכך שזהו חודש הגאולה "שבו נגאלו ישראל ממצרים", ולכן צוה משה רבינו לבני ישראל להביא קרבן פסח (כמסופר בפ' החודש) בתור חלק מחג הפסח, ועקב כך חוגגים אנו את החג בכל שנה ושנה.

אולם ממדרש זה אנו למדים הפלאה אחרת לגמרי בפ' החודש: גאולתם של בני ממצרים היא רק תוצאה מענין אחר נעלה יותר - "בחר (הקב"ה) ביעקב ובניו", ורק **כתוצאה** מבחירה זו "קבע בו ר"ח של גאולה!"

א. שבת זו היא לכל לראש ש"פ החודש, מכיון שבזה ישנו חידוש, הוספה ושינוי לגבי שאר השבתות (כמוכח מקריאת המפטיר וההפטורה [..]), ובפשטות קוראים פ' החודש בשבת זו בגלל קביעותה לפני' "החודש הזה"² - ראש חודש ניסן³.

זאת-אומרת, אף ש"החודש הזה" מורה על ענין של גילוי, "מראה באצבעו ואומר זה"⁴ - ולכאור' הרי שבת זו היא לפני ר"ח ניסן (ו"החודש הזה" עדיין אינו באופן גלוי), אעפ"כ קוראים פרשה זו כבר בשבת שלפני ר"ח ניסן, ומכך אנו רואים שבשבת זו ישנו כבר הענין בגלוי.

ב. בפ' החודש ישנו ענין נפלא הקשור למעלתם של בני ישראל ולגאולה:

(* סעי' א-ד הם חלקים בלבד מהמובא בסעי' א-כג בהנחה. סעי' ד-ה הם קיצור ותמצית מסעיפים יג-כ בהנחה (מפאת קוצר היריעה). מסעיף ה' ואילך הוא תרגום חופשי מסעי' כ-כז בהנחה. המו"ל.

(1) ובמקרה שפסח חל בשבת קוראים פר' החודש בשבת ר"ח ניסן

(2) בא יב, ב.

(3) פרש"י עה"פ.

(4) ל' חז"ל - שמו"ר ספכ"ג. רש"י תענית לא, סעי"א.

וראה פרש"י בא שם.

(5) שמו"ר פט"ו, יא.

(6) בראשית א, א ובפרש"י.

הדגשה מיוחדת בעבודה הרוחנית ד"פרו ורבו" בשנת הקהל

כללות ענין הנישואין הוא - גילוי הא"ס למטה, שהרי תכלית הכוונה דנישואין הוא - "פרו ורבו", הולדת בנים, ובאופן שגם אצל הבנים יהי' הענין ד"פרו ורבו" - זרעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות ובאופן דא"ס.

ובעבודה הרוחנית ענינו - להעמיד (אויפשטעלן) עוד יהודי ועוד יהודי, ועוד יהודים רבים, וגם הם מעמידים יהודים נוספים וכו', באופן ד"פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה", עד שפועלים שכל העולם כולו יהי' דירה לו יתברך בתחתונים.

זוהי נקודה הכללית ד"שנת הקהל" - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו'".

ומזה מובן שבשנה זו ישנה הדגשה מיוחדת שההוראה שייכת לכל אחד ואחד מישראל - "האנשים הנשים והטף", מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך ושואב מימך", כולל הסוגים שבינתיים - "טפכם ונשיכם", שכל אחד ואחת מהם צריך לעסוק בעבודה הרוחנית ד"פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה".

(משיחת י"ג אלול תשמ"א - בלתי מוגה)

מוקדש

לזכות הרה"ת יוסף יצחק בן רייזל פרומא וזוגתו חיה מושקא בת מרים שיחיו וילדיהם רחל בת חיה מושקא, לאה שרה בת חיה מושקא, וישראל רחמים בן חיה מושקא שיחיו ולזכות הנא לאה בת ח' רחל, עדינה בת ח' רחל, מרים בת ח' רחל, וצבי בן ח' רחל שיחיו

לזכות ר' ברוך אהרן בן ברניא סלאווא וזוגתו רייזל פרומא בת ח' רחל שיחיו

מכך את ההוראה בפשטות, שללא הבט על החילוקים שישנם בין בני-ישראל - צריך להיות "ויקהל", היינו, שיש להקהיל ולאחד את כל בני באופן דקהל אחד, שיהיו כולם מציאות אחת, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך ושואב מימך"⁸.

וזאת מבין איש פשוט בפשטות, שכאשר קוראים בתורה פ' "ויקהל", הרי זה זמן מסוגל שמקבלים בו כחות מיוחדים (לכל הזמנים) כדי לעסוק ב"ויקהל".

אמנם "פקודי" הפירוש לספור, דהיינו, שישנם ריבוי ענינים נפרדים שנשארים נפרדים ולכן יש צורך לספורם. ולאידך גיסא, עצם הדבר שסופרים אותם מורה על צד השווה שישנו ביניהם.

[זאת-אומרת, שבפ' "פקודי" יש שני קצוות: מצד אחד זה מורה על ריבוי דברים נפרדים, ולאידך הם אינם נפרדים לגמרי אלא כולם מאותו סוג, כנ"ל.

עד"ז ישנם גם בפ' "ויקהל" ב' קצוות: מצד אחד "ויקהל" מורה על ריבוי דברים שיש לאחדם, ולאידך - מאחדים אותם באופן שנעשים קהל אחד.

אלא שב"ויקהל" מודגש בעיקר איך שהם נעשים דבר אחד, קהל אחד, ואילו ב"פקודי" מודגש בעיקר שישנם דברים יחידים (אך מאותו סוג)]

מכך מובנת ההוראה בפשטות מ"פקודי": כל אחד מבני ישראל בתור יחיד, אדם בפ"ע עם תכונות משלו - ללא הבט על מעמדו ומצבו - נמנה באופן שווה באותו המנין עם הגדול ביותר בבני ישראל!

אח"כ באה ההוראה מקביעות שנה זו שבה פ' ויקהל-פקודי מחוברות לפרשה אחת - ששני העבודות ("ויקהל" ו"פקודי") צריכות להעשות בבת אחת, למרות שהן הוראות

(8) נציבים כט, ט-י. וראה לקו"ת ר"פ נציבים.

כלומר, ההפלאה האמיתית של חודש ניסן היא שבו "בחר (הקב"ה) ביעקב ובניו", וזה הביא את ענין הגאולה - לא רק גאולת מצרים (כפשטות הענין), אלא גאולה בכלל, עד לגאולה העתידה (כמובא במדרש).

ג. [.] וההוראה מכך למעשה בפועל:

כאשר יהודי נמצא בשבת פ' החודש, ועומד בפשטות בהתפעלות מכך שהנה נכנסים עתה לחודש הגאולה, אומר לו המדרש - ההתפעלות האמיתית בשבת זו צריכה לבוא מכך שהקב"ה "בחר ביעקב ובניו" שהם נעלים יותר מענין הגאולה, ורק כתוצאה מכך נעשה עתה חודש הגאולה.

זאת-אומרת, ככל שגדולה ההתפעלות מכך שזהו חודש הגאולה, צריכה להיות התפעלות גדולה יותר מהענין ד"בחר ביעקב ובניו" שממנו בא כל הענין דחודש הגאולה!

ד. נוסף לזה, שבת זו היא גם שבת פ' ויקהל-פקודי. והיות שהשנה נקבע ע"פ תורה שפרשיות אלו מחוברות, על כן יש ללמוד הוראה מחיבורם של פרשיות אלו יחד, עד שהופכים להיות פרשה אחת - ויקהל-פקודי. מובן שישנה גם הוראה מכל פרשה בפני-עצמה, שהרי לפעמים הפרשיות נפרדות. אך כיון שבשנה זו הם מחוברות כנ"ל, אזי מודגשת יותר ההוראה משתיהן יחדיו, הוראה הנלמדת בעיקר ובהדגשה בשבת ובשנה זו, וממנה לוקחים כח לעבודה בכל הזמנים ובכל השנים, וכדלקמן.

ה. גם אחד כזה ש"לא ידע מאי קאמר" יודע ששם הפרשה הוא "ויקהל פקודי", ומכך לומד את ההוראה בפשטות:

הפירוש⁷ הפשוט ב"ויקהל" הוא - התקהלות של ריבוי דברים באופן שנעשים דבר אחד ומציאות אחת של קהל.

וכאשר קוראים בתורה פ' ויקהל הוא לומד

(7) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 250.

הדיבור בזה היא – שמא כולי האי ואולי יפעלו הדברים על משהו מהשומעים, שיתחילו לעשות משהו, ויעורר עוד כמה וכו'.

(והוסיף בחיך מר): אינני "תמים" כל כך לחשוב שבפעם הזו יפעלו הדברים את פעולתם... אבל, מכיון שמדובר אודות ענין של פיקוח-נפש, הרי, חובה לעשות את הכל גם על הספק וספק ספיקא, אפילו אלף ספיקות! ולכן, ממשיכים לדבר בזה מתוך עקשנות כו', שמא כולי האי ואולי יפעלו הדברים את פעולתם.

(משיחת ש"פ ויקהל-פקודי, פרשת החודש, מבה"ח ניסן ה'תשמ"ז - בלתי מוגה)

כאשר משיח יבוא הוא יתבע: "אלה פקודי המשכן?"

תרגום חפשי ללשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"

[. .] בקרוב ממש יבוא משיח, ואזי הם (השלוחים) יהיו הראשונים שילכו לקבל את פניו, ו"נערים פני זקנים ילבינו" – הם יסחבו איתם את כל האחרים...

כאשר משיח יבוא הוא לא ידע משום קונצים, אלא יתבע – "אלה פקודי המשכן?" תרשום לי על פתק: כמה חסידים עשית שיהיו חסידים של הרבי!... על כמה יהודים פעלת שילמדו חת"ת?... על כמה יהודים פעלת שיבואו לומר את כל התהילים בשבת מברכים!...!
(קטע משיחת ש"פ פקודי, מבה"ח אד"ש ה'תשכ"ז - בלתי מוגה)

מוקדש לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה נחום בהרה"ח ר' מרדכי מענדל ע"ה קדנר

נפטר כ"ב ניסן - אחרון של פסח, ה'תשע"א

יה"ר שתיכף ומיד יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

מוקדש לעילוי נשמת

ר' יהודה ב"ר צבי הירש ע"ה סטראל - נפטר ביום כ"ז אלול

ולע"נ זוגתו טשרנא גיטל בת ר' יעקב ע"ה - נפטרה ביום ה' טבת

יה"ר שתיכף ומיד יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

נדבת בנם - יבלחט"א - הרה"ח שמואל סטראל ומשפ' שיחיו

נפרדות והפכיות, אעפ"כ, מאחר שהתורה מצוה לעשותם יחד הרי בודאי שביכולתו לקיים את ההוראה מב' הקצוות ד"ויקהל" וכן מב' הקצוות ב"פקודי" בבת אחת, וכדלקמן.

ו. עדיין צריכים להבין את הקשר בין ההוראה הנ"ל מפ' ויקהל-פקודי עם ההוראה הנ"ל דפ' החודש (ש"קבע בו ר"ח של גאולה" בא כתוצאה מ"בחר ביעקב ובניו").

והביאור בזה:

למרות שתכלית השלימות הוא "בחר ביעקב ובניו" שמביא את ענין הגאולה – אעפ"כ כל הענינים, גם בעבודת האדם, צריכים להיות בסדר מן הקל אל הכבד:

ראשית מתחילים מבריאת העולם – "בחר הקב"ה בעולמו" המביא ל"קבע בו ראשי חדשים ושנים", ולאחמ"כ (כ"ב דורות לאח"ז) – "בחר ביעקב (ובניו)" הגורם את ענין הגאולה.

ואף שתכלית השלימות (ד"בחר ביעקב ובניו" המביא את הגאולה) הוא באין-ערוך נעלה יותר ממה שלפנ"ז, עד שהדרגות שקדמו לכך הם בבחי' גלות ביחס לגאולה – למרות זאת הולכים מן הקל אל הכבד, והסיבה לזה – משום שהעלי' לדרגה נעלית עד לתכלית השלימות אינה שוללת לגמרי את הדרגות שקדמו לה, כלומר, לא מתנתקים לגמרי מהמדרגות שלפנ"ז – אלא משתמשים גם בשלב התחתון כדי להגיע לשלב יותר עליון.

ובסגנון אחר: לכל שלב, החל מהשלב הראשון, ישנו צד השהו בינו לבין השלב הכי עליון. וכאשר עוברים משלב תחתון לעליון, לוקחים את הצד השהו הנ"ל וממנו מקבלים כח לעלות מעלה מעלה, עד לתכלית השלימות – "בחר ביעקב ובניו" המביא את הגאולה.

[. .] ע"ד"ז בנוגע להוראה הנ"ל המשותפת לב' הפרשיות "ויקהל פקודי" – שזהו סדר מן

הקל אל הכבד: תחלה ישנו הענין ד"ויקהל" בפ"ע, אח"כ "פקודי" בפ"ע, ולאחר-מכן תכלית השלימות – שניהם יחד בבת אחת. אך גם כשאוחזים בשלב נמוך יש צד השהו בינו לבין השלב הכי עליון, וממנו לוקחים ומקבלים כח להתעלות לדרגה ד"ויקהל פקודי" ביחד.

ז. [נשאלת השאלה: כיצד יתכן שלשלב הכי תחתון יהי צד-השהו עם השלב הכי עליון – הרי הם באין-ערוך זה לזה (כלומר, הענין ד"בחר ביעקב ובניו" שמביא את הגאולה הוא באי"ע לגמרי לגבי הענינים שלפנ"ז, וכן בענין "ויקהל פקודי")?]

[והביאור הוא: עי"ז שלכתחילה, תיכף בתחילת העבודה בשלב הכי תחתון, הכוונה היא להגיע לשלב הכי נעלה – תכלית השלימות. ולכן כבר מיד בשלב הכי תחתון, נעשית הפעולה הראשונה באופן אחר לגמרי, שניכר בה כיצד היא מוליכה לשלב הכי עליון:

אם בתחלת העבודה חושבים רק על השלב הראשון (ולא על המטרה הסופית) – נעשית הפעולה הראשונה באופן מצומצם לפי הכוונה שהיתה לו בעשייתו, ואזי נעצרים שם ולא מתקדמים; אבל כאשר העבודה נעשית באופן ד"סוף מעשה במחשבה תחלה"⁹, ובמחשבה גופא – בתחלת המחשבה¹⁰, מתוך כוונה להגיע לתכלית השלימות – אזי מיד הפעולה הראשונה היא באופן אחר לגמרי, נעלה יותר, מכיון שעושה זאת בידועו שזה מביא ל"סוף מעשה", לתכלית השלימות, במילא עשייתו היא באופן נעלה שיביא לתכלית השלימות.

לדוגמא: כאשר כוונתו היא להשיג מנה בלבד, פעולתו הראשונה מיד אינה נעשית בחיות ובתוקף כל-כך כפי שהי' אילו כוונתו ("סוף מעשה במחשבה תחלה") להשיג

(9) פיוט "לכה דודי".

(10) תו"א ותו"ח ר"פ ויגש. ועוד.

שבט מנשה ואפרים הל' "קהל", כמ"ש¹⁴ (אצל יעקב) "וקהל גוים יהי' ממך"¹⁵.

אמנם ישנו גם קהל גדול יותר – דכל הי"ב שבטים¹⁶. ועד"ז ישנם גם דרגות בקהל, במובן רחב יותר ובמובן קטן יותר: ישנה דרגה בקהל של אנשים בלבד ללא נשים, טף וגרים, דנשים לא איקרי קהל¹⁷, טף לא איקרי קהל וגרים לא איקרי קהל¹⁸; אך ישנו גם תכלית השלימות בקהל – כל בני ישראל ללא חילוקים, אנשים ונשים, טף וגרים – כפי שיהי' בגאולה העתידה, כמ"ש¹⁹ "קהל גדול ישו בו הנה" שהכוונה בזה היא לכל בני ישראל אנשים נשים וטף, כמ"ש²⁰ "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"²¹, וכולל גם גרים –

כשם שהי' בגאולת מצרים, שמשו הוציא משם גם את ה"ערב רב"²² [אמנם נתעוררו טענות על-כך²³, אך בפועל משה פעל זאת (ואח"כ סבלו מהם צרות וכו')].

עד"ז מובן שגם בגאולה העתידה יהיו גרים, למרות ש"קשים גרים לישראל כספחת"²⁴, אעפ"כ אומרים ש"לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים"²⁵, ובדאי שגם הגרים ייצאו מהגלות יחד עם כל בני ישראל בגאולה העתידה.

(14) וישלח לה, יא.

(15) פרש"י עה"פ. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 43 ובהערה 15 שם.

(16) ראה הוריות שם.

(17) יבמות נז, א.

(18) ירמ' לא, ח.

(19) בא י, ט.

(20) ישע'י כז, יב.

(21) ראה פרש"י עה"פ נצבים ל, ג.

(22) בא יב, לח.

(23) ראה פרש"י עה"פ תשא לב, ז.

(24) יבמות מז, ב. וש"נ.

(25) פסחים פז, ב.

מאתיים או ד' מאות ויותר – שאזי פעולתו הראשונה היתה נעשית בהרבה יותר תוקף וחיות, מכיון שרצונו להגיע לענין נעלה יותר.

וכפי שאומר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכאשר הכוונה מלכתחילה היא לקבל "פערל-גרופן" [= גריסים בצורת פנינים] במרק – מקבלים זאת בלבד; משא"כ אם מתכוונים מלכתחילה לקבל מחרוזת פנינים על הצואר, "נאו לחיך בתורים צואריך בחרוזים"¹¹ – מקבלים את הפנינים האמיתיות.

והיות ש"סוף מעשה במחשבה תחלה", וה"מחשבה תחלה" שלו היא להגיע לתכלית השלימות – לכן בכל השלבים, החל מהשלב הכי ראשון והכי תחתון, ישנו צד השוה עם השלב הכי עליון (תכלית השלימות), ולוקחים את הצד השוה הנ"ל ומקבלים ממנו כח להגיע לשלב עליון יותר עד לתכלית השלימות.

ועד"ז גם מובן בנוגע ל"ויקהל פקודי" ובנוגע לגאולה העתידה:

ב"ויקהל" ובגאולה ישנם כו"כ אופנים ודרגות, עד לתכלית השלימות בזה. וכאשר "סוף מעשה במחשבה תחלה", היינו, שתיכף בתחלת העבודה מונחים כבר בכוונה ורצון להגיע לתכלית השלימות ד"ויקהל" והגאולה – אזי גם תחלת העבודה נעשית באופן אחר לגמרי, באופן שיש לה צד השוה עם תכלית השלימות, ולכן לוקחים ומקבלים כח גם מהשלב התחתון כדי להגיע לתכלית השלימות.

ח. וביתר ביאור:

בקהל גופא ישנו קהל מצומצם יותר – "שבט אחד איקרי קהל"¹², והנפק"מ לפועל מכך הוא שגם שבט יכול להביא קרבן, כפי שהגמ' אומרת במס' הוריות¹³, ועד"ז נאמר על

(11) שה"ש א, י.

(12) פסחים פ, רע"א.

(13) ד, ט"ב ואילך.

מדוע לא נגע ולא פגע?!

[. .] אמנם, בכל האמור לעיל – מתעוררת שאלה:

מהי תועלת הדיבור בכל זה – לאחרי שכבר דובר בזה פעמים רבות, התוועדות לאחר התוועדות כו', וללא הזזה כלל, עד כדי כך, שלא נגע ולא פגע?!

מדברים ללא הרף ע"ד הגאולה – כמפורש בתושב"כ ותושבע"פ, ובלשונו הרמב"ם¹ "שכל הספרים מלאים בדבר זה", ומדגישים ש"כלו כל הקיצין", עד לקץ האחרון שנתגלה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בהכרזתו הידועה "לאלתר לגאולה" – וללא כל תועלת!

למרבה הצער והכאב וכו' – הטענה אינה על כך שהפעולה בזה אינה במלוא המרץ והחיות, אלא באופן ד"קדירא דבי שותפי"², שאינה דומה אופן הפעולה כשישנו שותף נוסף לגבי אופן הפעולה בדבר שהוא הבעה"ב היחידי;

הטענה היא על העדר הפעולה לגמרי – גם לא באופן של "קדירא דבי שותפי", ואפילו לא באופן שיש שותפים רבים, שכל א' מהם נוקף אצבעו, אפילו "אצבע קטנה", שגם עי"ז יכולים להעלות אבן גדולה לירושלים כדי לעלות לרגל באופן ד"לא יראה את פני ה' ריקם"³ (כסיפור המדרש⁴) – שהרי בנדו"ד גם "אצבע קטנה" לא נקפו!

בענין זה נעשה כאו"א "עניו הכי גדול", באמרו, "מי אני ומה אני", ישנם גדולי ישראל, וכו' וכו', ובמילא, הוא מצדו יכול לשבת במנוחה "תחת גפנו ותחת תאנתו", ולעסוק במשא ומתן כו', באופן המותר ע"פ התורה.

ולא עוד, אלא שגם כאשר מנגנים וצועקים כו' ע"ד הגאולה, הן ע"י הדיבור והניגון בפה והן עי"ז שמתפחין בידים – אין זה אלא מן השפה ולחוץ, וכנראה, גם מן הידים ולחוץ...

וא"כ, נשאלת השאלה, כאמור, מהי התועלת בכך שמדברים על זה עוד הפעם ועוד הפעם – מלבד ה"תועלת" שיתוספו ל"מדף" עוד כמה דפים ("פיידזש'ס") מרשימת הדברים, ובהדגשה – "דפים", ולא "עמודים", שכן, ענינו של "עמוד" הוא להעמיד את הדבר שעומד על גביו, משא"כ בנדו"ד כו'. ופשוט, שאין כוונת הדיבור בשביל ה"תועלת" ד"אני את נפשי הצלתי", בבחינת "א צדיק אין פעלץ"...

והמענה לזה – ע"פ פס"ד הרמב"ם⁵ שע"י קיום "מצוה אחת", "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלחה", ובמילא, יתכן שדיבור זה גופא יהי' ה"מצוה אחת" שע"ז תבוא הגאולה האמיתית והשלימה.

ועוד וג"ז עיקר – ובהקדמה:

אי משום הא (שעצם הדיבור בזה יהי' ה"מצוה אחת" שתביא את הגאולה) – יכולים להסתפק במחשבה בלבד, שהרי גם מחשבה טובה היא מצוה כמו דיבור טוב, וא"כ, כוונת

(4) קה"ר בתחלתו. וש"נ.

(5) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(1) הל' מלכים פי"א ה"ב.

(2) עירובין ג, סע"א. וש"נ.

(3) פ' ראה טז, טז.

כשהגיעו לארצות הרוחה, היכן שאין שום מניעות לקיום תורה ומצוות בהרחבה, כבר אין להם פנאי לעסוק בהפצת המעיינות!

ל"ביזנעס" יש לו זמן, לקריאת עיתון יש לו זמן וכו', אך כשזה מגיע להפצת המעיינות – אין לו זמן! הוא גביר גדול ובשבילו מספיק לקרוא לשני ושהשני יאמר לשלישי שצריכים לעסוק בהפצת המעיינות... די לו בזה, אבל שהוא עצמו יעסוק בהפצת המעיינות – לא לשם כך הוא הגיע הנה!

עליו לדעת, שלא הביאו אותו לארצות הרוחה בשבילו, אלא הכוונה בזה – כדי שיתוסף בדירה לו ית', עי"ז שיעשה קל-וחומר: אם בהיותו שם קיים את התורה מעוני, הרי עאכו"כ שעליו לקיימה מעושר⁵, במילא עליו לדעת, שהכוונה במה שהוציאוהו משם היא כדי שיעסוק כאן בהפצת המעיינות יותר מכפי שעסק שם.

ד. וזוהי ההוראה מענין עשיית יריעות העיזים: עליו לדעת שכל דבר שהקב"ה נותן לו, הכוונה בזה לעשות דירה לו ית'. וכידוע הסיפור עם חסיד של אדמו"ר הזקן (נדפס בהתמים⁶), שכאשר הרויח במסחרו יותר מהרגיל, ידע בוודאות שהכסף לא מיועד אליו אלא תיכף יבוא ה"משולח" של הרבי, ועליו לתת לו את הכסף כדי שביא זאת לרבי. הוא ידע שאם הרויח במסחרו באופן בלתי רגיל, בודאי שעליו למסור זאת לרבי.

– ישנו שליח של כ"ק מו"ח אדמו"ר, הנמצא בתוך כל חסיד שלו, ודוחף אותו ("ער טורקעט אים"), ובאם הוא נרדם אז הוא בא אליו בחלום, וטוען כלפיו: **מה עשית היום, אתמול ושלשום, בשביל הפצת המעיינות!**

וזאת יש לדעת: כל דבר שהקב"ה נותן הכוונה בזה היא לעשות דירה לו ית', רק היות והקב"ה הוא טבע הטוב להטיב, אזי משתלשל מזה "שיריים" גם בעניניו הפרטיים, שע"ז שנותן "חמישית לפרעה"⁷ – "דבי" אתפריעו כל נהורין⁸, נהי' "ארבע הידות יהי' לכם"⁷. זאת-אומרת, בקדושה זהו באופן "דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין"⁸, משא"כ בעניני העולם אין זה "אתפריעו" וכו' אלא רק "ארבע הידות", אבל העיקר בזה הוא מה שמוסר לקדושה. וכמבואר במדרש⁹ שלא נברא הזהב אלא בשביל ביהמ"ק, רק שבשיריים וכו' משתמשים גם כל העולם.

ולכאורה יכול לטעון, מאחר ונותן חומש לצדקה, מדוע עליו לתת יותר? ובפרט שהיצר הרע בא ואומר לו שאמנם מצידו לא איכפת לו ומסכים שיתן, אבל הרי עי"ז יהי' חסר לבני ביתו... – בדברים אחרים הוא מעיק לבני ביתו עבור טובת עצמו, וכאן פתאום הוא אומר שמה שיהי' חסר לעצמו לא מפריע לו, מה כן מפריע לו – שיהי' חסר לבני ביתו... אזי ע"כ אומרים לו שהכוונה היא לא בשבילו, אלא לעשות דירה לו ית'.

ובכל דבר יש למצוא מה יתוסף עי"ז במשכן, עד שלוקחים "עז" שובבה ועושים ממנה יריעות, שמשויח ישתמש בהם לבית המקדש.

(קטעים משיחת ש"פ ויקהל ה'תשל"ו – בלתי מוגה)

(5) ע"פ אבות פ"ד מ"ט.

(6) ראה סה"ש קיין ה'ת"ש עמ' 212. וש"נ.

(7) בראשית מז, כד.

(8) זח"א רי, א.

(9) שמות רבה ר"פ לה.

ואם-כן יוצא ש"קהל גדול ישו בו הנה" כולל את כל בני ישראל ללא חילוקים, כפשטות הענין, ועאכו"כ מצד זה ש"כולן (כל בני" מתאימות ואב א' לכולנה כו"²⁶.

ט. עד"ז בגאולה גופא ישנם כו"כ דרגות:

ישנה גאולה מגלות פרטית, כמו הגאולה מגלות בבל, גלות פרס ומדי וכו'.

ואף שגם בגאולה מגלות בבל היו ביהמ"ק (השני), כהנים ומלך וכו' – אך אפילו בזמנים הטובים ביותר שבבית שני "חסרו בו ה' דברים"²⁷, ומכך ראי' שהגאולה לא היתה בתכלית השלימות.

ועאכו"כ שבזמן בית ראשון לא היתה הגאולה שלימה כמ"ש בפסוק²⁸ "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון (ביהמ"ק השני) מן הראשון" וחז"ל מסבירים²⁹ שהכוונה לבית שני הגדול בבנין ובשנים, ומובן שאם בבית שני – שכבודו גדול מכבוד בית ראשון (למרות שחסרו בו ה' דברים) – לא היתה הגאולה שלימה, עאכו"כ שהגאולה בבית ראשון אינה שלימה.

ומכך מובן שישנם כמה דרגות בגאולה, עד לדרגה הכי נעלית – גאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות, שבה יבנה ביהמ"ק השלישי ובו תהי' הן המעלה דבית ראשון (שהיו בו ה' דברים) והן המעלה דבית שני (דגדול כבוד הבית הזה כו'), ויתרה מזו – ביהמ"ק השלישי הוא "מקדש אד' כוננו ידיו"³⁰, כמבואר בזהר³¹ שיהי' בית נצחי, (וכהמשך הכתוב) "ה' ימלוך לעולם ועד"³² – יותר מבית ראשון ושני.

(26) תניא פל"ב.

(27) יומא כא, ב.

(28) חגי ב, ט.

(29) ב"ב ג, סע"א ואילך.

(30) בשלח טו, יז.

(31) ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

ומכך מובן גודל העילוי דבית שלישי: אם בזמן הגמרא כבר נאמר "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון" משום שבית שני עמד עשר שנים יותר מבית ראשון (ת"כ שנה), ועקב כך – אף שבבית ראשון הי' "כבוד" – בבית שני הי' הכבוד גדול יותר, עאכו"כ ביהמ"ק השלישי שיהי' בית נצחי ויעמוד לעולם ועד, בודאי שכבודו גדול יותר ובאין-ערוך מבית שני (ועאכו"כ מבית ראשון, וכמ"ש שם בזהר³³ ש"הבית הזה האחרון" הכוונה לביהמ"ק השלישי).

והיות שהגאולה האמיתית והשלימה היא תכלית השלימות דגאולה, לכן אף היא קשורה לתכלית השלימות ד"קהל" ("ויקהל") – "קהל גדול ישו בו הנה", שכל בני ישראל ללא חילוקים "ישו בו הנה", כנ"ל (ס"ח).

י. וע"פ המדובר לעיל (ס"ז) בענין "סוף מעשה במחשבה תחלה" – יובן גם ענין זה דגאולה ו"ויקהל":

כאשר יהודי מיד בתחלת עבודתו עוד בזמן הגלות, מחשבתו ("במחשבה תחלה", ובמחשבה גופא – בתחלת המחשבה) וכוונתו הם להגיע לדרגה הכי נעלית בגאולה, גאולה האמיתית והשלימה ולביהמ"ק השלישי – תכלית השלימות בביהמ"ק הקשורה לתכלית השלימות ב"קהל" – "קהל גדול ישו בו הנה" –

הרי זה גופא נעשה הכנה לגאולה האמיתית והשלימה, ואזי ישנו צד השוה בין הדרגה שבה אוחזים (גם אם זה השלב הראשון בתחלת העבודה) לגאולה האמיתית והשלימה. וכיון שכך, ברור הדבר שכבר בתחלת עבודתו מגיע (בסדר מן הקל אל הכבד) לדרגה הנעלית ביותר בגאולה, משום שלוקח את הצד השוה ומקבל ממנו את הכח להתעלות מעלה עד להגיע לגאולה האמיתית והשלימה, כנ"ל.

(32) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 62. ועוד.

(33) ח"א שם. וראה לקו"ש שם ע' 28 ובהע' 29 שם.

יא. וזוהי ההסברה למדובר כמ"פ, שכאשר יהודי עושה את עבודתו עוד בהיותו בגלות, נוגע שיחשוב על כוונתו בזה [להגיע לגאולה האמיתית והשלימה], וגם בגלות יש לתבוע את הגאולה – לדרוש משיח עכשיו, היות וכאשר "במחשבה תחלה" מבקשים את תכלית השלימות דגאולה – לא דרגא תחתונה בגאולה (כבזמן בית ראשון ושני) אלא – גאולה האמיתית והשלימה, ומבקשים זאת כמו שצריך לבקש – אזי מקבלים עי"ז את ה"סוף מעשה (שהי') במחשבה תחלה" – גאולה האמיתית והשלימה.

ויתירה מזו:

עי"ז ש"סוף מעשה במחשבה תחלה" – שמיד בתחלת עבודתו עוד בזמן הגלות הוא מתכוון ומבקש גאולה אמיתית ושלימה ו"קהל גדול ישובו הנה" (תכלית השלימות בקהל) – אזי כבר כעת (בזמן הגלות) יש לו את הגאולה האמיתית והשלימה ואת ה"קהל גדול!"

– כמובן גם מלשון הכתוב "קהל גדול ישובו הנה", כלומר, שעוד לפני הגאולה ישנו ה"קהל גדול", והחידוש לעתיד-לבוא יהי' שה"קהל גדול" – ישובו הנה". כך כתוב בירמי' (היכן שמובא פסוק זה), ועאכ"כ כפי שהענין הוא מצד ישעיה' הנביא מל' ישועה³⁴, מנבא נבואת הגאולה (משא"כ ירמי'³⁵) –

וכידוע תורת הבעש"ט³⁶ ש"במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא", והיות ש"סוף מעשה במחשבה תחלה", והמחשבה תחלה שלו נמצאת במקום הגאולה האמיתית והשלימה, אזי שם הוא נמצא – בגאולה האמיתית והשלימה!

ובמילים פשוטות: כאשר יהודי "במחשבה

(34) פרש"י ומצו"ד ישעיה' מט, א. וראה אה"ת נ"ך (כרך ב') ריש ע' א"ט.

(35) ב"ב יד, ב. וראה זח"ב קעט, סע"ב. קה"ר בתחילתו. ועוד.

(36) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סל"ח. וש"נ.

תחלה" שלו חושב וטוען שרצונו במשיח עכשיו תיכף ומיד, ובכל רגע ורגע רצונו במשיח מיד באותו הרגע ללא שום דחי' למחר או אפי' לרגע אחד וכיו"ב ח"ו, אלא מיד באותו הרגע חושב על משיח וחפץ בו; ואפילו בשבת אינו עורך שום חשבונות כיצד יבוא משיח, דלכאורה ישנו ענין התחומין וכו'³⁷, ואינו חושב מה הי' עם אל' הנביא בערב שבת³⁷ – לא משום שאינו בקיא בגמרא³⁷ או בכל הפרטים בזה – אלא כיון שאינו עורך שום חשבונות ורוצה משיח עכשיו תיכף ומיד –

פוסק הבעש"ט: "שם הוא נמצא" – בגאולה האמיתית והשלימה!

ומביא ע"כ רא' מהפסוק³⁸ "שרפים עומדים ממעל לו", ואח"כ באים האחרונים³⁹ ומוסיפים שזהו דין פשוט בהל' עירובין⁴⁰, שבמקום שדעתו של אדם – שם הוא מקומו בנוגע לעירוב תחומין.

יב. ויה"ר שברגעים האחרונים בגלות יעשו את העבודה באופן הנ"ל, מתוך כוונה ומחשבה על הגאולה האמיתית והשלימה,

וזהו הקשר עם "בחר ביעקב ובניו", שכתוצאה מכך באה הגאולה (כמדובר לעיל) – וכל זה צריך להיות קשור באהבת ישראל לכל יהודי, שהרי הקב"ה בחר בכל יהודי ולכן בא ענין הגאולה (קבע בו ר"ח של גאולה"),

עד שבקרב ממש תבוא הגאולה בפשטות למטה מעשרה טפחים, ו"קהל גדול ישובו הנה" – כל יהודי ללא שום חילוק, ויבנה ביהמ"ק השלישי, "מקדש אד' כוננו ידך",

"ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים"⁴¹, בשמחה גדולה ושמחת עולם.

(37) עירובין מג, ב.

(38) ישעיה' ו, ב.

(39) לקו"ש ח"ח ס"ע 348 בהע'. ח"כ ע' 426. ועוד.

(40) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"ח.

(41) ברכת "אשר גאלנו" בסדר ההגדה (מפסחים קטז, ב (במשנה)).

השליח שבתוך כל חסיד

תרגום חפשי ללשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"

א. על-הפסוק¹ "וכל הנשים אשר לבן אתנה בדחכמה טוו את העיזים", מפרש רש"י מהי הכוונה "טוו את העיזים": "היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העיזין טווין אותם".

והנה, פסוק זה בא בהמשך לכתוב שלפניו² "וכל אשה חכמת לב ביד' טוו". וזאת בא הפסוק להוסיף, אשר היו נשים ש"נשא לבן אתנה בחכמה", כלומר, הן לא היו סתם "חכמת לב", אלא "נשא לבן אתנה בחכמה", הן היו חכמות יותר (מה"חכמת לב" שבפסוק הקודם) במלאכת הטווי, ולכן היתה הטווי' באופן ש"טוו את העיזים".

ב. [. . .] ההוראה מפירוש רש"י בפנימיות הענינים, תובן בהקדים שאלה כללית בפרשתינו:

לכאורה אינו מובן, לשם מה נוגע לנו סיפור עשייתם של יריעות העיזים וכו', הרי זה הי' פעם אחת בלבד – במשכן, ויותר לא יהי', גם לא בבית המקדש השלישי (שאותו בכלל לא יצטרכו לבנות, כי הוא בנוי ועומד מוכן וכו'³)?

אלא כדי ללמדנו הוראה: כשם שהנשים אשר "נשא לבן אתנה בחכמה" הבינו, שהיות והקב"ה נתן להן כשרון מיוחד שאין לנשים אחרות, התכלית שלשמה ניתן להן ענין זה היא בשביל המשכן

– ולכן, למרות שלא נצטוו לעשות אומנות יתירה, אך בידען שיש להן ענין מיוחד – חכמה יתירה על כולם, ושהכוונה בזה כדי שיתוסף משהו בהמשכן, על-כן הן הלכו וחיפשו מה להוסיף במשכן ע"י חכמתן היתירה, עד שנפלה להן ההמצאה ד"טוו את העיזים" –

כך כאשר אדם מרגיש שהקב"ה נתן לו ענין מיוחד שאין לשני, בודאי שאין הכוונה בזה עבור עצמו בלבד, אלא כדי שיתוסף בהמשכן – לעשות מהעולם דירה לו ית'.

וכפי שרואים אצל הנשים שהיתה להן חכמה יתירה, הרי הי' ביכולתן לנצל זאת לעניניהן הפרטיים: לבשל ארוחה טעימה, לקנות שמלה יפה ביותר – אמנם שמלה ע"פ שו"ע ללא שעטנז, אך כיון שיש לה חכמה יתירה היא יכולה לבחור שמלה יפה – או לדעת איזה שטיח לקנות וכיצד לשים אותו בבית [ואח"כ תוכל להראות לכל השכנים שהבית שלה הוא יוצא מן הכלל ("איז ניט שייכות צו זאגן")... – "חכמת נשים בנתה ביתה"⁴];

וע"כ באה ההוראה הנ"ל שהנשים חיפשו כיצד להשתמש בחכמתן כדי להוסיף במשכן, ולכן הן לא רק לקחו מהעיזים חלב לארוחת בוקר או ארוחת צהריים, אלא "טוו את העיזים" ועשו מכך יריעות למשכן.

ג. עד"ז גם בנוגע ליהודים שהגיעו מעבר למסך הברזל (רוסיא) – כפי שנקרא, אשר מתוכם ישנם כאלו שבהיותם שם עסקו בהפצת המעיינות במסירות נפש וכו', ולאחמ"כ

(1) פרשתנו לה, כו.

(2) שם כה.

(3) ראה תנחומא ס"פ פקודי. זח"א כח, א. רש"י ותוס'

סוכה מא, סע"א. וראה לקו"ש חי"א ע' 98.

(4) משלי יד, א.